

ğında anlaşmasıyla vuku bulan (hul' veya muhâlaa), yahut üçüncü boşama hakkının kullanılması suretiyle meydana gelen boşamalar da bâin talâk kabul edilir.

Beynûnet bâin talâkın meydana geliş şekline göre ikiye ayrılmaktadır. 1. Beynûnet-i suğrâ. Bir veya iki bâin talâkla gerçekleşen ayrılıktır. Böyle bir ayrılıkta taraflar yeni bir nikâh ve yeni bir mehirle tekrar evlenebilirler. 2. Beynûnet-i kübrâ. Üç talâkla meydana gelen ayrılığa denir. Beynûnet-i kat'iyye de denilen bu tür ayrılıkta taraflar yeni bir nikâhla da olsa artık bir araya gelemezler. Bu kişilerin tekrar evlenmesi, boşanan eşin (zewce) başka biriyle evlenmesi ve bu evliliğin de boşama veya ölümlüme sona ermiş olması halinde mümkündür (bk. HÜLLE).

Her iki çeşit ayrılıkta da evlilik derhal sona erer ve ödenmesi ölüme veya boşamaya bağlanmış olan mehrin vadesi gelmiş kabul edilir. Böyle bir ayrılık her iki taraf için de mirasçılığa engeldir. Ancak boşama, ölümlüme sona eren bir hastalık (maraz-ı mevt) sırasında ve kadının rızası olmadan meydana gelir, koca da karnsının iddeti bitmeden ölümlüme kadın ona mirasçı olur. Bu durumda kocanın karısını mirastan mahrum etmek için boşamış olduğu kabul edilir. Hanbelîler bu durumdaki kadının iddeti dolsa da başkasıyla evlenmedikçe mirasçı olacağı görüşündedirler. Mâlikîler'e göre kadının başkasıyla evlenmesi, maraz-ı mevtle ölen ilk kocasına mirasçı olmasına engel teşkil etmez. Şâfiîler ise bâin talâkla boşanan kadının her hâlükârda kocasına mirasçı olamayacağı görüşünü benimsemiştir. Kadının iddet süresi içinde ölmesi halinde kocanın ona mirasçı olmayacağı hususu dört mezhep tarafından ittifakla kabul edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Merginâni, *el-Hidâye*, İstanbul 1290, I, 250-251, 269; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, II, 73-74; İbn Kudâme, *el-Muğni*, VIII, 272, 470 vd.; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir* (Bulak), III, 173-175, 180; M. Ebü Zehre, *el-Ahvâlü's-şahsiyye*, Kahire 1377/1957, s. 309-311; Bilmen, *Kamus*², II, 175, 186-187, 229-230; Zekiyyüddin Şa'bân, *el-Ahkâmü's-şer'iyye fi'l-ahvâlü's-şahsiyye*, Beyrut 1978, s. 416-435; Zühayfî, *el-Fikhu'l-İslâmî*, VII, 434-436, 440, 451-456.

ORHAN ÇEKER

BEYOĞLU

İstanbul'un
Avrupa yakasında bulunan ve
günümüzde ilçe statüsünde olan semt
(bk. İSTANBUL).

BEYOĞLU MEZARLIĞI

İstanbul'da
bugünkü Tepebaşı semtinden başlayarak
Kasımpaşa'ya inen yamaçları
kaplayan alanda
günümüzde ortadan kalkmış
büyük bir mezarlık.

Galata semtini çevreleyen Ceneviz surlarının hemen dışından itibaren Kasımpaşa sirtlarına kadar devam eden büyük ve sık servilerle kaplı yamaçlar Beyoğlu Mezarlığı'nı meydana getirirdi. Jak Pervitich'in 1926 tarihli sigorta haritalarının 21 ve 22 numaralı paftalarında ve İstanbul Belediyesi'nin 1934 şehir rehberinin 16. paftasında eski adıyla Tozkoparan, bugünkü adıyla Refik Saydam caddesinin Halîç'e bakan batı bölgelerini teşkil eden saha, kadastronun 108 ve 112. paftalarında 867, 868 ve 872. adalar mezarlık olarak gösterilmiştir.

Şişhane semtinden başlayarak Kasımpaşa'da Yahya Kethüdâ mahallesinin üst

kısmına kadar uzanan bu mezarlığın arasındaki ufak tâli yolları sonradan insanların gelip geçme yolu olarak kullanmaları sonucu bunlar sokak haline getirilmiş, böylece mezarlık parçalara ayrılmıştır. Galata surunun hemen yanından itibaren Şişhane Yokuşu başında günümüzde Lohusa Hatun Türbesi olarak adlandırılan Meyyitzâde Türbesi'nin bulunduğu yerden başlayan Beyoğlu Mezarlığı'nın ilk bölümü ile bunu takip eden Çürüklük Kabristanı olarak adlandırılan ikinci bölümde çok eskiden Ceneviz ve Rum mezarlıkları bulunuyordu. Üçüncü bölüm, meşhur Türk okçularından Tozkoparan Ahmed Efendi'ye izâfeten Tozkoparan Mezarlığı adıyla anılır. Son bölüm ise Aşıklar Mezarlığı bölümüdür.

Aşıklar Mezarlığı'nda halen kısmen dikili, kısmen gömülü mezar taşları mevcuttur. Burada yapılan hafriyatlarda birçok mezar tesbit edilmiştir. Tersâne-i Âmire'nin bu bölgede bulunmasından ve Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'sinde Kasımpaşa halkının asker, esnaf ve tarikat ehli olarak üç gruptan meydana geldiğinin belirtilmesinden de anlaşılacağı gibi Beyoğlu Mezarlığı'nda denizcilerle bazı esnaf ve tarikat mensupları defnedilmiştir.

Beyoğlu Mezarlığı'nın Şişhane başındaki ilk ve eski bölümünde Evliya Çelebi'nin babası Derviş Mehmed Zillî ve annesi, dedesi Timurcu Kara Ahmed, onun dedesi Timurcu Yavuz Özbek, annesi ve akrabaları gömülmüşlerdir. Şişhane bölümünün ucu Tünel'in yukarı ağzının bulunduğu yere kadar uzanıyordu. XVIII. yüzyılda tünelin kazılması sırasında çalışmaları yürüten Fransız mühendisi Gavand bu mezarlığa zarar vermemeye dikkat etmiştir. Buranın devamı olan Çürüklük bölümünde ise Kasımpaşa tekkelere müntesip dervişler ve tarikat mensupları ile bir kısım esnaf defnedilmiştir. Yaklaşık 400 senelik bir mâziye sahip bulunan Beyoğlu Mezarlığı'nın Çürüklük Kabristanı içinde bir mesire yeri, Aşıklar Mezarlığı bölümünde de Safa Meydanı ve dua yeri gibi özel mahaller vardı. Beyoğlu Mezarlığı'nda aile sofaları yer almışsa da günümüzde bunlardan hiçbirisi kalmamıştır. Mezarlığa 1860-1864 yılları arasında defin yapılmadığı gibi mevcut mezarlar başka bir yere nakledilmeyerek olduğu gibi bırakılmış ve harap olmuştur. Bu mezarlığın son parçaları da Cemal Paşa'nın Bahriye Nâzırlığı sırasında onun emriyle kaldırılmıştır (1914). 1935'lere kadar Kuledibi'

Beyoğlu
Mezarlığı'nın
eski bir
fotoğrafı
(Semavi
Eyice
fotoğraf
arşivi)

nin Yüksekaldırım tarafında mezarlık-tan bir parça durmaktaydı. Bu tarihte mevcut taşlar sökülüp arazi set haline getirilmiş ve üzerine açık hava kahvesi kurulmuştur. Günümüzde ise mezarlığın hiçbir izi kalmamıştır.

Beyoğlu Mezarlığı'nda medfun bulunanlardan tesbit edilebilenler şunlardır: Evliya Çelebi'nin ailesi, Hüseyin Çelebi Efendi (1052/1642-43), Yelkenci Mustafa Efendi (1161/1748), Molla Mehmed (1171/1757-58), Yanık Şeyh Ahmed Efendi (1187/1773-74), Zeyneb Tüti Hanım (1200/1785-86), Rukiye Hanım (1220/1805-1806), Abdülahad Efendi kerimesi Emine Hatun (1233/1817-18), Kâdirî şeyhi İsmâil Efendi (5 Şevval 1254/22 Aralık 1838), Üsküdar'da Toygartepe Rifâi Tekkesi'nin şeyhi Saçlı Şeyh Hüseyin el-Hâdî Efendi (11 Cemâziyelâhîr 1268/2 Nisan 1852).

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, I, 423; Jak Pervitich, *Sigorta Kadastral Haritaları*, Pafta: 21-22; *İstanbul Şehir Rehberi*, İstanbul 1934, Pafta: 4/14, 4/15, 4/16, 4/17, 4/18; *Kültür ve Sanat Ansiklopedisi*, İstanbul 1934; R. Ekrem Koçu, "Beyoğlu", *İst.A*, V, 2705; Kevork Pamukçıyan, "Beyoğlunda Ermeniler", a.e., V, 2717.

NECDET İŞLİ

BEYRÜNİ

(bk. BİRÜNİ).

BEYRUT

(بيروت)

Lübnan Cumhuriyeti'nin başşehri.

Doğu Akdeniz'de Ortadoğu'nun en önemli liman şehridir. 33° 54' kuzey enlemi ile 35° 28' doğu boylamı arasında yer almakta olup Doğu Beyrut ve Batı Beyrut tepeleri arasında kalan bir yarımada üzerinde kurulmuştur. Lübnan Cumhuriyeti'nin beş idarî bölgesinden biri olan Beyrut ilinin (muhâfaza) merkezidir. 18 km²'lik bir alana yayılmış bulunan ve bölgenin en önemli ticaret, ulaşım, kültür ve finans merkezlerinden biri olan Beyrut'un nüfusu 1.500.000 (1985 tah.) kadardır. Halk çeşitli mezheplere mensup hristiyan ve müslümanlardan oluşur; en çok konuşulan diller Arapça, Fransızca ve İngilizce'dir.

Beyrut'ta tipik bir Akdeniz iklimi hüküm sürer. Yazları sıcak ve kurak olmakla beraber diğer şehirlere nisbetle daha rutubetli, kışları ılık ve yağışlıdır; kar nâ-

diren düşer. Sıcaklık yaz mevsiminde ortalama 27-35° C civarındadır; senenin çoğunda gökyüzü açık geçer. Kuzey ve güneydeki tepelerin ormanlarla kaplı bulunması şehre ayrı bir güzellik verir. Yaz aylarında komşu ülkelerden buralara turist akını görülür.

Beyrut'un tarihi milâttan önce 2000 yıllarına kadar gitmektedir. Tel el-Amar-na tabletlerinde (m.ö. XIV. yüzyıl) **Birütâ**, Ugarit tabletlerinde (m.ö. XIII. yüzyıl) **Birütâ** ve **Birütu** şeklinde geçen Beyrut adının Akkadca **burtu** "kuyu, kaynak" (İbr. **be'er**, Ar. **bi'r**) kelimesinden geldiği bilinmektedir. Helenistik çağ, Roma ve Bizans dönemlerinde şehrin adı **Berytos** veya **Berytus** şeklinde kullanılmıştır (bk. Jidejian, s. 20-28).

Milâttan önce II. binyılın ilk yarısında bağımsız Fenike şehir devletlerinden biri olan Beyrut, daha sonra bölgedeki Byblos Krallığı'na bağlı bir prenslik haline geldi (m.ö. 1400'ler). Büyük İskender zamanında bir liman şehri olarak gelişti. Diadoklar döneminde Ptolemaios Krallığı'nın eline geçtiyse de bu durum uzun sürmedi ve milâttan önce 200 yılında III. Antiochos tarafından Seleukos Krallığı'na dahil edildi. Bir ara Suriyeli Diodotos Tryphon'un tahribine mâruz kalan (m.ö. 140) şehir, Augustos zamanında (m.ö. 27-14) Roma İmparatorluğu'nun hâkimiyetine girdi. Beyrut'u muhteşem binalar, tiyatrolar ve sağlam kulelerle donatarak yeniden inşa ve imar eden Romalılar burayı bir askerî koloni haline getirdiler (Colonia Julia Augusta Felix Berytus). Kısa zamanda bölgenin idare, ticaret ve kültür merkezi olan şehir, Septimius Severus (193-211) tarafından kurulan hukuk mektebiyle de eğitim alanında ün kazandı ve Roma hukukunun öğretildiği merkezlerden biri oldu. Bizans İmparatorluğu'nun idaresine geçince bir yandan burada yeniden kurulan hukuk mektepleri sayesinde şöhret

kazanırken öte yandan ipek ve cam endüstrisiyle ticarete gelişme gösterdi. Beyrut'taki hukuk mekteplerinde hristiyan dünyasının dört bir yanından gelen öğrencilerin öğrenim görmeleri sebebiyle şehrin kültür ve eğitim alanında önemli bir merkez olma niteliği uzun süre devam etti.

Hız. Ömer'in hilâfeti sırasında Ebû Ubeyde b. Cerrâh kumandasındaki bir ordu tarafından fethedilerek (635) müslüman hâkimiyeti altına alınan Beyrut'ta yeni bir dönem başladı. VI. yüzyıl ortalarında meydana gelen bir depremde yıkılan şehir yeniden inşa ve imar edildi. Emevîler zamanında Muâviye İran'dan göçmen getirtip buraya yerleştirdi. Gemi inşaatı için tesisler kuruldu. Bu dönemde bir liman şehri olarak gelişen Beyrut, bölgenin dışarıya açılan başlıca iskelesi haline geldi. İslâm'ın ilk devirlerinde bir **ribât*** olarak görünen şehirde ilmi faaliyetler de gelişti. Meşhur fıkıh âlimlerinden Evzâi burada yaşamış ve ders vermiştir.

Haçlı seferleri sırasında Beyrut Kudüs Krallığı'nın eline geçti (1110). 1187'de şehri Selâhaddin-i Eyyübî geri aldıysa da on yıl sonra Haçlılar burayı tekrar zaptettiler ve Kudüs Krallığı'na bağladılar. 1291'e kadar Haçlılar'ın elinde kalan şehir, bu tarihte Memlûk Sultanı el-Melikü'l-Eşref Halîl adına Şam Valisi Emîr Sencer Ebû Şucâi tarafından fethedildi. Memlûklü hâkimiyetindeki Beyrut önemli vilâyetlerden biri olarak Doğu-Batı ticaretinin gelişmesinde rol oynadı. Bu dönemde Cenevizliler'in, Venedikliler'in, Bizanslılar'ın ve Amalfililer'in Doğu Akdeniz kıyılarında bulunan şehirlerde ve Beyrut'ta antrepo olarak kullandıkları küçük kolonileri vardı. XIV. yüzyıl başlarında şehir hakkında bilgi veren coğrafyacı Ebû'l-Fidâ, burada iki kalenin ve meyve bahçelerinin bulunduğunu bildirmektedir.

XX. yüzyıl başlarında Beyrut'tan bir görünüş (İÜ Ktp., Albüm, nr. 91.771)

